

ჰენოტიკონი – ქართლის პოლიტიკური თუ ღირებულებითი არჩევანი?

ეკა კვაჭანტირაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი
e.kvachantiradze@bgs.edu.ge

სტატიის მთავარი ასპექტია, მთავარი კითხვაა – პოლიტიკურ თუ ღირებულებით არჩევანს აკეთებს ამ პერიოდის ქართული სახელმწიფო. ეს არჩევანი აყალიბებს ერთობის თვითცნობიერებას, ფაქტობრივად განსაზღვრავს მის სააზროვნო სისტემას, მის იდენტობას, აყალიბებს მისი განვითარების მაგისტრალურ ხაზს, ფასეულობათა სისტემას.

დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის არჩევანის წინაშე დგას ვახტანგ გორგასლის დროინდელი ქართლი. ამ არჩევანის პირველი მომენტი ვახტანგის დედას უკავშირდება, მეორე მომენტი კი თავად ვახტანგის არჩევანს. საინტერესოა ვახტანგის დედის საგდუხტის ისტორია. საგდუხტი ქართლ-ალბანეთის მარზპანის, რანის ერისთავის ბარზაბოდის ასულია, რომელიც მახდეანობის მიმდევარი იყო და ქართლის დედოფლად გახდომის შემდეგ გაქრისტიანდა. ქმრის სიკვდილის შემდეგ საგდუხტი მამასთან ბარდავში ჩავიდა, რადგან ეშინოდა, რომ მას ქრისტიანობის მიღებისათვის არ დაესაჯა ის და არ ემტრო მცირეწლოვანი ვახტანგისათვის. საგდუხტმა მუხლი მოიყარა, ფეხებზე ეამბორობოდა მამას და ითხოვდა მისგან, რომ არ აეძულებინა ქრისტიანობის დატევა, არ ევნო ვახტანგისათვის, რომელიც სასანიანთა ირანის ქვეშევრდომად დარჩებოდა. ჯუანშერის ცნობით: „ვედრებოდა, რათა არ აიძულოს დატევა ქრისტეს სჯულისა ... იპყრას შვილი მისი მამულსა შინა მისსა“ (ყაუხჩიშვილი 1955: 144). ბარზაბოდმა შეიწყალა ასული და ყველა თხოვნა შეუსრულა. აღნიშნულ პასაჟში მნიშვნელოვანია დედოფლის მიერ ქართული ერთობის რელიგიური მარკერის სრულად გაცნობიერება და სწორად აღქმა. ის ვერ იქნება ქართველთა დედოფალი ამ ნიშნულის აღიარების გარეშე, ის, ალბათ, ვერც დაბრუნდებოდა უკან ქართლში, რადგან ქართველთა დედოფლობისათვის ისეთ სულიერ სიმალეებთან და სიღრმეებთან ზიარება იყო აუცილებელი, რასაც ქართული ეთნოსისათვის ქრისტიანობა ნიშნავდა. აღნიშნული სიმალლის დათმობა მისთვის სიკვდილის ტოლფასი იყო. სწორედ ამ ნიშნულის ფასი იგრძნო ბარზაბოდმა ქალიშვილის თხოვნაში, ეს გაიაზრა, ყველანაირ დათმობაზე წავიდა და უვნებელი დააბრუნა ქართლში (კვაჭანტირაძე 2013: 85).

საგდუხტი უფრო შორს მიდის ქრისტიანობის დაცვის საქმეში და, ვფიქრობთ, სწორედ ბარდავიდან დაბრუნებულმა, ბიზანტიიდან გამოიხმო „მღვდელი ჭეშმარიტი“ მიქაელი და ქართლის მთავარეპისკოპოსად განაჩინა. მიქაელი ქალკედონიტობის მტკიცე დამცველია: „ასწავებდა ყოველთა ქართველთა სჯულსა ჭეშმარიტსა“ (ყაუხჩიშვილი 1955: 145). ვახტანგი მიქაელის მსოფლმხედველობით იზრდებოდა. ჯუანშერი წერს: „ვახტანგ იზარდებოდა და ისწავლიდა მიქაელ ეპისკოპოსისაგან ყოველსა მცნებასა უფლისასა და სიყრმისავე დღეთა შეიყუარა სჯული ქრისტესი უფროს ყოველთა მეფეთა ქართლისათა“ (ყაუხჩიშვილი 1955: 146). მაგრამ შემდგომ ვახტანგსა და მიქაელს შორის მოხდა განხეთქილება. როცა მიქაელმა გაიგო ვახტანგის განძრახვა კათალიკოსობის დაწესებისა და ამ მიზნით კონსტანტინოპოლიდან პეტრეს კათალიკოსად მონვევის შესახებ, განრისხებულმა მთავარეპისკოპოსმა „კრულყო მეფე და ყოველნი სპანი მისნი“. ვახტანგმა არ მოინდომა კონფლიქტის გამწვავება, ეახლა მიქაელს და „შეემთხვია ფერხთა ეპისკოპოსისათა“, მაგრამ ეპისკოპოსმა „განძრა ფერხი და მიათხვია პირსა მეფისასა ფანდაკითა და შემუსრა კბილი მისი“ (ყაუხჩიშვილი 1955: 196). „ქართლის ცხოვრების“ ძველი სომხური თარგმანი მეფესა და ეპისკოპოსს შორის დაპირისპირებას ასე ხსნის:

როცა მიქაელ ეპისკოპოსმა შეიტყო, რომ ქართლს მოდიან კათალიკოსი და ეპისკოპოსი მისი ნების გარეშე, დაუძიმდა, აყვედრიდა ვახტანგს მომიზეზებით, ვითომც მას თაყვანი ეცეს ცეცხლისათვის. ხოლო მეფე ეფიცებოდა და ევედრებოდა მას, რომ ქრისტეა ჩემი ჭეშმარიტი ღმერთი და ნუ მაბრალებ მე ტყულიადო (აბულაძე 1953: 179).

ვახტანგმა მეფის შეურაცხყოფელი ეპისკოპოსი კონსტანტინოპოლის პატრიარქთან გაგზავნა, რათა მას განესაზღვრა სასჯელი. ამ დანაშაულისათვის მიქაელს სიკვდილით დასჯა ეკუთვნოდა, მაგრამ ის შეინჯალეს ბიზანტიაში და აკემიტა ანუ მღვიძარეთა მონასტერში განაწესეს.

ისტორიკოსთა შორის სხვადასხვა მოსაზრებაა თუ რა იყო მათ შორის კონფლიქტის მიზეზი. ქართულ ისტორიოგრაფიაში მეფესა და ეპისკოპოსს შორის მომხდარ კონფლიქტს ხან კონფესიურ ნიადაგზე წამოჭრილი დაპირისპირებით, ხან მიქაელის ვერცხლისმოყვარეობით ხსნიან, ხან კი ვახტანგის სურვილით ქართლის დამოუკიდებელი ეკლესიის პირველი მეთაური ისევ ანტიოქიიდან გამოგზავნილი არ ყოფილიყო. მოვიყვანთ ისტორიკოსთა მოსაზრებებს: ი. ჭავჭავაძის აზრით, ვახტანგ გორგასალი იყო მონოფიზიტი, მან გადააყენა დიოფიზიტი მიქაელი, მის ნაცვლად დასვა მონოფიზიტი კათალიკოსი და ამ გზით ქართულ ეკლესიას დამოუკიდებლობა მოუპოვა (ჭავჭავაძი 1979: 342-345). ს. ჯანაშიას კი პირიქით, მიაჩნდა, რომ ვახტანგი იყო დიოფიზიტი, ხოლო მიქაელი მონოფიზიტი (ჯანაშია 1949: 290-292). ზ. ალექსიძე თვლის, რომ არავითარი საყრდენი ჯუანშერთან ვახტანგ გორგასლის მონოფიზიტობის სამტკიცებლად არ მოიპოვება და მრწამსის საკითხში მეფესა და ეპისკოპოსს შორის არავითარი წინააღმდეგობა არ ყოფილა (ალექსიძე 1976: 102). მ. თარხნიშვილი მიიჩნევს, რომ ვახტანგ მეფესა და მიქაელ ეპისკოპოსს შორის ამტყდარი დავის მიზეზი მათ რელიგიურ მრწამსში უნდა ვეძიოთ, ამიტომ გამორიცხული არ არის ვახტანგი ქართველი მონოფიზიტების საშუალებით დაუკავშირდა პეტრე ფულონს, ანტიოქიის პატრიარქს, რომელმაც საქართველოს საპატრიარქო მონოფიზიტი მღვდელმთავრით გააბედნიერა (თარხნიშვილი 1994: 142). ნ. ლომოურის აზრით, მიქაელის რეაქციულ დიდაზნაურთა მხარეს ყოფნას უნდა გამოეწვია მეფისა და მთავარეპისკოპოსის დაპირისპირება, პეტრეში კი ვახტანგი თავის პოლიტიკურ მოკავშირეს ხედავდა. წინასწარ კონტაქტებით ეს კავშირი მომზადებული ჰქონდა და ეკლესიას კათალიკოსის მეთაურობით ქვეყნის ხელისუფლების ცენტრალიზაციაში თავისი გეგმების მხარდამჭერად ხედავდა (ლომოური 2000: 139).

ჩვენი აზრით, ვახტანგსა და მიქაელს შორის შეუთავსებლობა რელიგიურ მრწამსს არ ეხებოდა და არც შეიძლება შეხებოდა. როგორც ჯუანშერი არაერთხელ აღნიშნავს, მიქაელი დიოფიზიტობის ურყევი დამცველი, ხოლო მისი აღზრდილი ვახტანგი უდრეკი ქრისტიანი იყო. სწორედ რწმენაში სიმყარემ და მართებულმა ღირებულებებმა მიაღებინა ვახტანგს გადაწყვეტილება – კრიტიკულ მომენტში ქართული იდენტობის უმთავრესი მარკერის – რელიგიური ნიშნულის დაცვის გზით ნასულიყო. იმ მომენტში მას, რთულ პოლიტიკურ და რელიგიურ სიტუაციაში მყოფი ბიზანტიისათვის უნდა დაეჭირა მხარი, ბიზანტიისათვის, რომელსაც ერთადერთს შეეძლო ქართლისთვის რელიგიური მარკერის შენარჩუნების გარანტორი ყოფილიყო. ბიზანტიისთვის მხარდაჭერა იმ მოცემულ მომენტში ვახტანგისაგან ჰენოტიკონის გაზიარებას მოითხოვდა, ამიტომ უერთდება ვახტანგი ჰენოტიკონს, მრწამსის თვალსაზრისით მიუღებელს. მაგრამ უერთდება ბიზანტიისთვის დახმარებას, როგორც ქართული საზოგადოების სწორი თვითცნობიერების არსებობას გრძელვადიან პერსპექტივაში. აქ არა მონოფიზიტ-დიოფიზიტს შორის დაპირისპირებაა, არამედ სხვადასხვა პერსპექტივიდან დანახული ფაქტი. მიქაელისთვის ჰენოტიკონის გაზიარება რელიგიური დათმობაა, ვახტანგისათვის კი ქართული იდენტობის უმთავრეს მარკერზე ზრუნვის გამოხატულება. სწორედ ამ ნიადაგზეა საძიებელი კონფლიქტის მიზეზი და არა კონფესიურ განსხვავებაში.

ქართლში კათალიკოსობის თარიღის დადგენისას ქართველ მეცნიერთა აზრი ასეთია: ი. ჭავჭავაძი, ბ. ლომინაძე მიიჩნევენ, რომ კათალიკოსობის დაწესება მოხდა ვახტანგის უშუალოდ სპარსეთიდან დაბრუნების შემდეგ, პ. იოსელიანი კი 458-471 წლებს ასახელებს, კ. კეკელიძე 467 წელს (კეკელიძე 1957: 330-331), მ. საბინინი, მ. ბროსე, დ. ბაქრაძე ქართლში კათალიკოსობის დაწესებას 486-488 წლებზე დებენ. ვ. გოილაძის შეხედულებით ქართლში კათალიკოსობის დაწესება 487-488 წლებით უნდა დათარიღდეს (გოილაძე 1991: 135) ა. ბოგვერაძე კათალიკოსობის შემოღების თარიღად 468 წელს

მიიჩნევს (ბოგვერაძე 1979: 52). ნ. ჯანაშია კი V საუკუნის 70-იან წლებს ასახელებს (ჯანაშია 1986: 46) ეს საკითხი ჩვენი სტატიის ძირითად თემას არ წარმოადგენს, ამიტომ მხოლოდ აღვნიშნავთ, რომ ვახტანგისათვის კათალიკოსობის დაწესება, ქართული ეკლესიისათვის ავტოკეფალიის მოპოვება თვითმიზანი როდია. მისთვის პრიორიტეტი ქართული სააზროვნო სისტემის ღირებულებითი კონტექსტის შენარჩუნებაა. ავტოკეფალიის მოპოვება ბუნებრივად მოხდა – ვახტანგის ბიზანტიისადმი ერთგულების სანაცვლოდ ქართული ეკლესია დამოუკიდებლობას იღებს.

რაც შეეხება რელიგიურ ნიადაგზე წამოჭრილ კონფლიქტს, ისტორიკოსები ქრისტიანობისა და მზდევანობის დაპირისპირებას გულისხმობენ ჯუანშერის მონაცემებზე დაყრდნობით: ჯუანშერის ცნობით, მიქაელი ეუბნება ვახტანგს „შენ დაგიტოებია ქრისტე და ცეცხლსა ესავ“ (ყაუხჩიშვილი 1955: 196). ჯუანშერის ეს ცნობა, ვფიქრობთ, რეალურ ვითარებას არ უნდა გამოხატავდეს. ჯერ ერთი, ეს ამბავი დროში ირანის მტრების წინააღმდეგ ლაშქრობიდან ვახტანგის დაბრუნებას რომ უკავშირდება, ეს არასწორია. ვახტანგის ხანგრძლივი ლაშქრობა ჰეფთალების, ჰუნების, სინდების წინააღმდეგ 467-468 წლებში დასრულდა. ამ დროს კი პეტრე კათალიკოსის ხელდასხმასა და ავტოკეფალიის მინიჭებაზე საუბარიც არ იყო. დროში ეს ბევრად გვიან, V საუკუნის 80-იან წლებს უკავშირდება და მეორეც, მიქაელი მზდევანობის მიღებაში ამ ლაშქრობიდან დაბრუნებულ ვახტანგს ვერაფრით დაადანაშაულებდა, რადგან კარგად იყო ინფორმირებული, რომ სანამ ქართველთა ლაშქარი ირანელთა ბანაკს დატოვებდა, შაჰმა თავისი ასული ცოლად ვახტანგ მეფეს შესთავაზა, მაგრამ ვახტანგმა უპასუხა: „არა ჯერ არს ჩემგან ორთა ცოლთა ჰყრობა, რამეთუ მივის მე ცოლი ასული კეისრისა“ (ყაუხჩიშვილი 1955: 196). ამ პასუხის შემდეგ ვახტანგის მიერ მზდევანობის მიღების თაობაზე, ცხადია, საუბარი აბსურდულია. ამიტომ ვფიქრობთ, მეფესა და მთავარეპისკოპოსს შორის კონფლიქტის სხვა მიზეზია საძიებელი და დროშიც ეს სხვა მოვლენებს უკავშირდება.

მიმოვიხილოთ ბიზანტიასა და ირანში არსებული რელიგიური სიტუაცია. რელიგიური ვნებათა ღელვა არყევდა ბიზანტიის იმპერიას, იმპერიის აღმოსავლეთი, აზიური ნაწილი მონოფიზიტობას მოეცვა. ეგვიპტის, პალესტინის და სირიის მონოფიზიტები სერიოზულ პრობლემებს უქმნიდნენ დიოფიზიტურ ბიზანტიას. ირანი მონოფიზიტებს უჭერდა მხარს. ცეცხლთაყვანისმცემლური ირანი, ცხადია, არაფერ შუაში იყო მონოფიზიტების დაცვასთან, მას ეს დამოკიდებულება ბიზანტიასთან პოლიტიკური მტრობისათვის სჭირდებოდა მხოლოდ. იმპერია აღმოსავლეთს დაკარგავდა თუ ვერ მოახერხებდა მონოფიზიტების შემორიგებას. ამიტომ საჭირო გახდა შემარიგებელი დოკუმენტის მიღება. იმპერატორმა ზენონმა 482 წელს კონსტანტინოპოლის პატრიარქის აკაკიუსის რჩევით გამოსცა ერთობის ედიქტი *ჰენოტიკონი*. ჰენოტიკონის საშუალებით ცდილობდნენ მონოფიზიტებისა და დიოფიზიტების მორიგებას, ამიტომ ხმარებიდან ამოიღეს წინადადებები, სადაც აღნიშნული იყო, რომ ქრისტეს ჰქონდა ერთი ან ორი ბუნება. ეს დოკუმენტი აშკარად იხრებოდა მონოფიზიტობისაკენ. დოგმატური დათმობების ხარჯზე აღიარებული იქნა მონოფიზიტების უფლებები დიოფიზიტების უფლებების დამცრობით.

ვახტანგისათვის ჰენოტიკონი მის არჩევანთანაა დაკავშირებული – დასავლეთს აირჩევს თუ აღმოსავლეთს? მას არჩევანი აქვს გასაკეთებელი ირანსა და ბიზანტიას შორის. ბიზანტია რელიგიურ დაპირისპირებებშია ჩაბმული და დასუსტებულია, ირანი კი ამ პერიოდისათვის ბევრად ძლიერ პოზიციებს იკავებს. თუკი ვახტანგი დასავლურ არჩევანს გააკეთებს, ეს მისგან ზენონის საეკლესიო პოლიტიკის შეწყნარებას მოითხოვს. ვახტანგი უერთდება ჰენოტიკონს. სწორედ აქ და ამ მიზეზით არის ვფიქრობთ საძიებელი მიქაელისა და ვახტანგის კონფლიქტის მიზეზი. ქართულ ისტორიოგრაფიაში განსხვავებული მოსაზრებაა დაფიქსირებული, რომლის მიხედვით, ქართლის ეკლესიის რეორგანიზაცია და ვახტანგის არჩევანი უფრო მეტად პოლიტიკურ ხასიათს ატარებდა. ნ. ჯანაშიას აზრით, ქართლის ეკლესიის რეორგანიზაცია უფრო პოლიტიკური ხასიათის უნდა ყოფილიყო, ვიდრე წმინდა საეკლესიო, საკუთრივ სარწმუნოებრივ ინტერესებს კი ვახტანგის თვალში მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობა ჰქონია (ჯანაშია 1986: 44-45). მ. ლორთქიფანიძე ამ საკითხთან დაკავშირებით წერს: „ჩვენ არ გამოვრიცხავთ მრწამსის პრობლემას ამ კონფლიქტში და ამასთანავე მიგვაჩნია, რომ ვახტანგის მიერ საეკლესიო რეფორმის გატარების საქმეში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საკითხის პოლიტიკურ მხარეს“ (ლორთქიფანიძე 1979: 72).

ჩვენ სხვაგვარი მოსაზრება გვაქვს ამ საკითხთან მიმართებაში: ჩვენი აზრით, მთავარი პრობლემა მეფესა და მთავარეპისკოპოსის ურთიერთობაში მსოფლმხედველობრივი განსხვავებულობაა მათ შორის. მათ მიერ ჰენოტიკონი სხვადასხვაგვარადაა გააზრებული, სხვადასხვა დატვირთვა აქვს. მიქაელისთვის ჰენოტიკონის მხარდაჭერა წმინდად რელიგიური აქტია, მისთვის როგორც ურყევი ქალკედონიტისთვის ეს გადახვევაა ჭეშმარიტი მრწამსისაგან, ვახტანგისათვის კი ეს მხარდაჭერა არჩევანის დაფიქსირებაა, გრძელვადიანი არჩევანის, რომელიც ქვეყნის უმთავრესი ფასეულობის, მისი სარწმუნოებრივი მარკერის დაცვაში გამოიხატება.

ქართლისათვის ჰენოტიკონი არაა პოლიტიკური აქტი, ბიზანტიისათვის კი ეს მისი სახელმწიფოს გადარჩენაა. ბიზანტიისათვის ეს პოლიტიკური აქტია რელიგიის სახელით, საქართველოსთვის კი ღირებულებითი აქტია პოლიტიკის სახელით. რა დააკლდება ქვეყანას პოლიტიკური არჩევანით? მარტივად – ვერ შეასრულებს მთავარ მისიას – ვერ დაიცავს ქართული იდენტობის უმთავრეს ნიშნულს.

იმპერატორ ზენონის ჰენოტიკონმა – ერთობის ფორმულამ, დიოფიზიტებსა და მონოფიზიტებს შორის ამ დროებითმა თანხმობამ ხელი შეუწყო ქართული ეკლესიის წარმატებას. სხვა სიტუაციაში ანთიოქიის მონოფიზიტი პატრიარქი პეტრე ფულონი (მკანრვალი), ქართულ ეკლესიას მხარს არ დაუჭერდა და ავტოკეფალიის მიღებაც კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგებოდა. ბიზანტიამ დაუფასა ქართლს განსაკუთრებით მისთვის რთულ ვითარებაში სრული მხარდაჭერის გამოცხადება ანუ თანხმობა ჰენოტიკონზე და ქართულ ეკლესიას თვითმწყემსობა მიანიჭა.

ვახტანგი ერის პოლიტიკურ ლიდერზე მეტად ერის მსახურია. მას გადაწყვეტილი აქვს ქვეყანას წარუძღვეს ფასეულობითი და არა პოლიტიკური არჩევანით. დასავლეთისაგან მას არ სურს პოლიტიკური კეთილდღეობა. თუ კეთილდღეობა იქნებოდა პრიორიტეტი, უფრო ძლიერ აღმოსავლეთს დაუკავშირდებოდა. ვახტანგის მთავარი მიზანია არ მოწყდეს საკუთარი ერთობის ფასეულობათა სისტემის იმ ღერძს, რომლის გარშემო უნდა ვითარდებოდეს ქვეყანა. არჩევანი ირანზე ნაკლებად პრობლემური და პოლიტიკურად გამართლებულია. ბიზანტიის არჩევის შემთხვევაში გამართლებული ღირებულებითი არჩევანი იქნება. მისთვის ამოსავალი ქრისტიანული ღირებულების დაცვაა. ირანთან კავშირით მისი მოვლა-შენარჩუნება კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება. ამ ღირებულების ამღიარებელია ბიზანტია, რომელსაც ქართლთან ერთად შეუძლია მისი დაცვა (კვაჭანტირაძე 2016: 141).

თანამედროვე თვალსაწიერიდან ვახტანგის ეს ნაბიჯი არ იქნება გამართლებული, რადგან პოლიტიკურ დივიდენდებს არ მოიტანდა. ჩვენ დღეს გვთავაზობენ არჩევანს მხოლოდ პოლიტიკური ნიშნით. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ვახტანგს გადაწყვეტილების მიღებისას პოლიტიკური ინტერესები არ ჰქონია. აქ პრიორიტეტებზეა საუბარი. თუ რა ფასეულობები ჰქონდა ქართულ ერთობას V საუკუნეში და რა აქვს მას ახლა? თანამედროვე საზოგადოების სააზროვნო სისტემა სხვაგვარადაა მოწყობილი, რომლის საფუძველი ყოველთვის პოლიტიკური კეთილდღეობაა. მას ისტორიულად დადასტურებული ფასეულობითი მარკერები არ ასაზრდოებს. ჩვენ დღეს დავიწყებული გვაქვს, არ ვითვალისწინებთ ქართული სამყაროს ისტორიულ მენტალურ სისტემას, რომლის საძირკველს ქრისტიანობა წარმოადგენდა.

ამრიგად, ვახტანგის გადაწყვეტილება მის ღირებულებით და არა პოლიტიკურ არჩევანს უკავშირდება. რადგან თუ წარმატებულ პოლიტიკურ სვლას გააკეთებდა, ძლიერი ირანი უნდა აერჩია. ვახტანგმა აირჩია დასავლეთი, არა გეოგრაფიული ან პოლიტიკური პრიორიტეტით, არამედ ფასეულობით, რაც ნიშნავდა ქრისტიანობაზე სწორებას.

ვახტანგ გორგასლის ეს ნაბიჯი – მისი ცივილიზაციური არჩევანია.

დამონშებანი

- აბულაძე 1953:** ქაბთდის ცხოვრების ძველი სომხური თაჯმანი. ქართული ტექსტი და ძველი სომხური თარგმანი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ი. აბულაძემ, თბილისი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- ალექსიძე 1976:** ზ. ალექსიძე. ვახტანგ გოჯგასადსა და მიქაელ მთავაჯეპისკოპოსს შოხის კონფლიქტის გამო. ძიებანი საქათვედოსა და კავკასიის ისტოჯიიდან, თბილისი, მეცნიერება.
- ბოგვერაძე 1979:** ა. ბოგვერაძე. ქაბთდის პოღიტიკური და სოციაღუ-ეკონომიკური განვითაჯება IV-VIII საუკუნეებში. თბილისი, მეცნიერება.
- გოილაძე 1991:** ვ. გოილაძე. ქაბთუღი ეკღესიის სათავეებთან. თბილისი, მეცნიერება.
- თარხნიშვილი 1994:** მ. თარხნიშვილი. ქაბთუღი ეკღესიის ისტოჯია. მასაღები და გამოკვღევები. თბილისი, მეცნიერება.
- კეკელიძე 1957:** კ. კეკელიძე. კანონიკური წყობიღება ძვეღ საქათვედოში. ეტიუღები ძვეღი ქაბთუღი ღიღეჯატუჯის ისტოჯიიდან. თბილისი, მეცნიერება.
- კვაჭანტირაძე 2013:** ე. კვაჭანტირაძე. ქაბთუღი თვითცნობიეჯება ისტოჯიუღ ჰეჯოსპექტივაში. ჟუჯნაღი გუღი გონიეჯი. № 5. თბილისი.
- კვაჭანტირაძე 2016:** ე. კვაჭანტირაძე. ქისტიანუღი ეპოქის ფასეუღობები და თანამეღხოვეობა ისტოჯიუღ კონტექსტში (საქათვედო, ეჯოპა). გუღი გონიეჯი, № 15, თბილისი.
- ლომოური 2000:** ნ. ლომოური. საქათვედოს ეკღესია და მისი ავტოკეფაღია. საქათვედოს ეკღესიის კაღენღაჯი. თბილისი, ნეკერი.
- ლორთქიფანიძე 1979:** მ. ლორთქიფანიძე. ქაბთღი V საუკუნის მეოჯე ნახევაჯში. თბილისი, მეცნიერება.
- ყაუხჩიშვილი 1955:** ქაბთდის ცხოვრება. ტ., I, ტექსტი დაღგენიღი ყველა ძირითაღი ხელნაწერის მიხეღვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ, თბილისი, სახელგამი.
- ჯავახიშვილი 1979:** ი. ჯავახიშვილი. თბუღებანი თოჯმეგ გომაღ. ტ., I, თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- ჯანაშია 1986:** ნ. ჯანაშია. ქაბთღი V საუკუნის მეოჯე ნახევაჯში. ისტოჯიუღ-წყაბთმცოღნეობითი ნაჯკვევები. თბილისი, მეცნიერება.
- ჯანაშია 1949:** ს. ჯანაშია. საქათვედო აჯინღეღი ფოღაღიზაციის გზაზე. შრომები, თბილისი, სახელგამი.

HENOTICON – WAS IT THE REFLECTION OF THE POLITICAL ORIENTATION OF KARTLI OR ITS VALUE CHOICE?

Eka Kvachantiradze

Ivane Javakhishvili Institute of History and Ethnology
e.kvachantiradze@bgs.edu.ge

The main aspect of the article is the question whether the choice made by Eastern Georgia (Kartli) was politically or value-orientated. Kartli under King Vakhtang Gorgasali faces a dilemma of choosing between East and West when a question of assent to the document, Henoticon issued by the Byzantine comes forth. For King Vakhtang Henoticon is the choice between East and West, between Iran and Byzantine. Byzantine is weakened due to religious conflicts. On the other hand, Iran holds rather strong positions. Choosing West requires acceptance of Zenon`s ecclesiastical polity. King Vakhtang decides on Henoticon.

Conflict arises between King Vakhtang and Archibishop Michael. Majority of modern Georgian historians assume that the main reason of disagreement and conflict between the King and the Archibishop was caused by religious belief. However, we consider that this was not the case between King Vakhtang and Archibishop Michael. As King Vakhtang`s historian Juansher mentions Michael was a defender of diophysitism and King Vakhtang, who was raised by the Archibishop was a staunch Christian. Vakhtang`s firm belief and genuine values led him to the decision to follow protection of Christianity, which was the main value of Georgian

identity. In those times King Vakhtang had to support Byzantine which had hard times in terms of religion and politics and which was the only one that could guarantee the maintenance of Christianity in Eastern Georgia. Although Henoticon was unacceptable according to its belief King Vakhtang had to accept the document in order to guarantee a long-term awareness of the society. It is not the case of disagreement between a monophysit-diophysit but that Archbishop and the King have different perceptions. For Michael accepting Henoticon is a religious compromise while for Vakhtang it is protection of the main aspect of Georgian identity. This is where we should seek the reason of the conflict.

Henoticon is analyzed differently by Michael and King Vakhtang. For Michael supporting the document is purely religious act and a deviation from Christianity whereas for Vakhtang the support is the choice made in order to protect Christianity being the core value of the country. For Georgia Henoticon is not a political act and for Byzantine it is a survival. For Byzantine it is a political act by the name of religion while for Georgia it is a valuable act by the name of politics. What will be the drawback for the country in case of the political choice? It will not be able to fulfill the mission, it will not be able to protect the identity of the country. Vakhtang's decision is made to support the value of Christianity. If a political decision is made, he must choose relatively stronger Iran but he decides to use weaker Byzantine instead. Vakhtang chooses West not for its geographical or political priorities but for its value of Christianity.

This step taken by the King is his value choice.